

INVESTITSIYA TUSHUNCHASI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIY
O'SISHIGA TA'SIRI

Abdusattorov Sunnatjon ravshanovich

Termiz davlat universiteti talabasi

Hojiqulova Feruza Dona qizi

Termiz davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya : ushbu maqolada biz Investitsiya tushunchasi va uning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini haqida gaplashamiz, va O'zbekiston misolida investitsiyalarning mamlakat iqtisodiyotiga ta'sirini tahlil qilamiz.

Kalit so'zlar : investitsiyalar, xorijiy investitsiyalar, iqtisodiyot, milliy iqtisodiyot, iqtisodiy o'sish.

Investitsiya-mulkchilikning har xil ko'rinishlaridagi moddiy, moliyaviy va moliyaviy va nomoddiy boyliklarini iqtisodiy-ijtimoiy daromad olish maqsadida muomlaga kiritishdir. Bu ma'lum vaqt davomida qiymatni oshirish uchun aktivlarni bag'ishlash. Investitsiya "aniq va ishonchli manbalardan mablag'lar olish, ularni asosli holda safarbar etish, risklar darajasini hisobga olgan holda kapital qiymatini saqlash va ko'zlangan samarani olishdan iborat bo'ladi. Ana shu belgilarga ko'ra investitsiyalar boshqa qo'yilmalardan mazmunan farq qiladi. D.G'ozibekov tomonidan investitsiyalarning makroiqtisodiy darajadagi va moliya nazariyasidagi mohiyati to'g'risida ham fikrlar bildirilgan. Xususan, makroiqtisodiy darajada investitsiyalar ishlab chiqarish vositalarini takror ishlab chiqarishga, uy-joy fondini, tavar zaxiralarini o'stirish, intellektual salohiyatni qaytadan ishlab chiqarishni tashkil etish jarayoni nazarda tutiladi. Moliya nazariyasida investitsiyani real yoki moliyaviy aktivlarga yo'naltirish bilan bog'lash ya'ni bu kulgusi davrlarda daromadlar olish maqsadida qilingan hozirgi chiqimlardir. Rossiyalik iqtisodchi olim L.Igoshina tomonidan "Investitsiyalar pulni saqlash, ko'paytirish yoki ijobiy miqdordagi daromadni ta'minlashni hisobga olgan holda uni joylashtirish mumkin bo'lgan har qanday vosita sifatida ifodalanadi" deb ta'riflangan o'zbekiston Respublikasining 1998-yil 24-dekabrda "Investitsiya faoliyati to'g'risida"gi qonuning 3-moddasiga ko'ra investitsiyalar mo'ljallangan ob'ektiga qarab 1.kapital, 2.innovatsiya va 3.ijtimoiy investitsiyalarga bo'linadi:

-kapital investitsiyalar jumlasiga asosiy fondlarni vujudga keltirish va takror ishlab chiqarishga, moddiy ishlab chiqarishning boshqa shakllarini rivojlantirishga qo'shiladigan investitsiyalar kiradi;

-innovatsiya investitsiyalarlari texnika va texnologiyalarning yangi avlodini ishlab chiqish va o'zlashtirishga qo'shiladigan investitsiyalar kiradi;

-ijtimoiy investitsiyalar inson salohiyatini, malakasi va ishlab chiqarish tajribasini oshirishga, shuningdek nomoddiy ne'matlarning boshqa shakllarini rivojlantirishga qo'shiladigan investitsiyalar kiradi.

O'zbekiston Respublikasi kafolati ostida xorijiy kreditlar – 22 467,1 mlrd. so'm. Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan xorijiy investitsiya va kreditlar – 86 647,0 mlrd. so'm. To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiya va kreditlar 64 179,9 mlrd. so'm. 2020-yilning yanvar-dekabr oylarida korxonalar va tashkilotlarning o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtirilgan asosiy kapitalga investitsiyalar – 51 911,3 mlrd. so'm yoki jami asosiy kapitalga investitsiyalarning 25,7 %ini tashkil etdi. Aholi mablag'lari hisobidan jami asosiy kapitalga investitsiyalarning 8,9 %i yoki 18 077,8 mlrd. so'mi o'zlashtirildi. To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar hisobidan o'zlashtirilgan investitsiyalar hajmi 28 740,5 mlrd. so'mni tashkil etdi va 2019-yilning mos davriga nisbatan 5,3 % punktga kamayib, 14,2 %ni tashkil etdi. Shuningdek, tijorat banklari kreditlari va boshqa qarz mablag'lari hisobidan 28 520,9 mlrd. so'm (jami asosiy kapitalga investitsiyalarning 14,1 %ini tashkil etib, 2019-yilning mos davriga nisbatan 0,3 % punktga kamaydi), O'zbekiston Respublikasi kafolati ostidagi xorijiy kreditlar 22 467,1 mlrd. so'm (11,1 % va 3,1 % punktga kamaydi), kafolatlanmagan va boshqa xorijiy investitsiya va kreditlar 35 439,4 mlrd. so'm (17,6 % va 7,6 % punktga ko'paydi), Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi 1 814,6 mlrd. so'm (0,9 % va 2,5 % punktga kamaydi), Respublika budjeti 13 081,3 mlrd. so'm (6,5 % va 2,5 % punktga kamaygan), suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimlarini rivojlantirish jamg'armasi tomonidan 1 947,2 mlrd. so'm (1,0 % va 0,1 % punktga ko'payish) miqdorida asosiy kapitalga investitsiyalar o'zlashtirildi. Asosiy kapitalga investitsiyalar o'sish sur'atlarini moliyalashtirish manbalari bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich kafolatlanmagan va boshqa xorijiy investitsiya va kreditlarda kuzatilib, 2019- yilga nisbatan 63,2 % ga ko'paydi.

2017-2021-yillar oralig'ida xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar soni 2,7 baravarga oshib, 2022-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra, 13,2 mingtaga yetgan.

Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti ekspertlari xorijiy investitsiyalar ishtirokida tashkil etilgan korxonalar mamlakat iqtisodiyotida qanday rol o'ynashini tahlil qildi. Tadqiqot mamlakatimiz iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalar ishtirokida tashkil etilgan korxonalarining ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatdi. 2017-2021-yillar oralig'ida xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar soni 2,7 baravarga oshib, 2022-yilning 1-yanvar holatiga

ko'ra, 13,2 mingtaga yetgan. Iqtisodiyotimizga investitsiya kiritayotgan 50 dan ortiq mamlakat orasida Xitoy, Rossiya, Turkiya, Qozog'iston va Janubiy Koreya yetakchilik qilmoqda. Xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar asosan iqtisodiyotning sanoat (30,6 foiz) va savdo (28,5 foiz) sohalarida faoliyat yuritmoqda. Chet el kapitali ishtirokidagi korxonalarda iqtisodiyotda rasman band aholining 6 foizi faoliyat yuritadi, biroq ushbu korxonalarining ishlab chiqarishdagi ulushi 15 foizni, asosiy kapitalga investitsiyalardagi ulushi esa 24 foizni tashkil etadi. Bunday korxonalar respublikadagi jami korxonalarining 2,5 foizini tashkil etsada, 2021-yilda mamlakat tashqi savdo aylanmasining 19,8 foizi, eksport va importning mos ravishda 19,7 va 25 foizi ularning hissasiga to'g'ri kelgan. Tahlil shuni ko'rsatmoqdaki, chet el kapitali ishtirokidagi korxonalar faoliyat ko'rsatuvchi xo'jalik subyektlarining eng samarador va eng faol qatlami hisoblanadi. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasiga ko'ra, kelgusi 5 yilda iqtisodiyotga 70 milliard dollar miqdorida xorijiy investitsiyalarni jalb etish hamda 2026-yilga borib eksport hajmini 30 milliard dollarga yetkazish maqsad qilingan. Ushbu maqsadlarga erishishda chet el

investitsiyalari ishtirokidagi korxonalar sonini oshirish, shuningdek, ularning eksport faoliyatini rag'batlantirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosalarim va takliflarim; Investitsiyalar mamlakatning ishlab chiqarish qobiliyatini yaxshilashga, pul massasi va resurslarning muvozanatini saqlashga shunidek mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim bo'lgan eksport ko'rsatkichini oshirish bilan yalpi ichki mahsulot hajmini oshishiga xizmat qiladi. Investitsiyalar yordamida infratuzilma, sanoat va xizmatlar sektori rivojlanadi. Bu esa jamiyat farovonligini oshiradi va davlatning xalqaro savdodagi raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Shuningdek, investitsiyalar davlat byudjetini to'ldiradi, soliq daromadlarini oshiradi va jamg'armalarni mustahkamlashga yordam beradi. Biroq, yuqori darajadagi tashqi investitsiyalar ayrim hollarda iqtisodiy mustaqillikka ta'sir qilishi yoki ijtimoiy va ekologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shuning uchun davlat tomonidan to'g'ri investitsion strategiyalar va islohotlar amalga oshirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ;

- 1.T.D.Maxmudov. Mintaqa iqtisodiyotiga investitsiyalar jalb etishning optimal tartibga solish mexanizmini takomillashtirish(Surxondaryo viloyati misolida). Monografiya. Termiz. 2024 yil. 134-bet.
- 2.N.R. Rajabov Hudud investitsion salohiyatidan samarali foydalanish //“Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy electron jurnali. № 3, may-iyun, 2019 yil.
- 3.<https://www.surxonstat.uz/uz/rasmiy-statistika/macro-indicators-2>.
4. JSTOR: Iqtisodiyot bo'yicha ilmiy maqolalar va tadqiqotlar uchun.
5. Xalqaro iqtisodiy ma'lumotlar va hisobotlar.Ushbu kitoblar va manbalar iqtisodiy bilimlarni kengaytirish va chuqurroq tushunish uchun foydali bo'lishi mumkin. Har bir kitob o'ziga xos mavzularni qamrab oladi va iqtisodiyotning turli jabhalarini o'rganishga yordam beradi.
6. investitsion holat va natijalar to'g'risida; kun uz